

Önsöz

İlkçağ Felsefe Tarihi'mizin üçüncü cildini tek başına Aristoteles'e ayırdık. Eğer felsefenin gerçek anlamda kurucusunun Platon olduğu sözü doğruysa, Aristoteles de gerçek anlamda bilimin kurucusu olarak kabul edilebilir. O çeşitli alanlarda ve çeşitli bakımlardan bilime hizmet etmiştir. Kant'ın mantık, Darwin'in biyoloji alanında çalışma ve katkılarından büyük bir övgüyle söz ettikleri, Yunan dünyasında ilk büyük bilimsel kütüphaneyi kurmuş, ilk harita koleksiyonunu düzenlemiş, ilk doğa tarihi müzesini meydana getirmiş olan Aristoteles, öte yandan ilk bilim sınıflamasını yapmış, her biri varlığın ayrı bir türü veya çeşidini ele alan ve bu varlık türüne ilişkin özel problemleri inceleyen "bağımsız bilimler" kavramını ortaya atmış, bu bilimlerin kavram ve terminolojilerini oluşturmuş, nihayet bu bilimlere tahsis ettiği özel eserlerinin başında kendi zamanına kadar sözkonusu alanda yapılan çalışmalar, ortaya atılan görüşler hakkında verdiği bilgi ve yaptığı değerlendirmelerle de ilk bilim tarihçisi olma unvanını kazanmıştır.

Böylece Aristoteles, Ortaçağ Müslüman filozoflar ve yazarlar tarafından kendisine verilen "İlk Öğretmen", insanlığın ilk öğreticisi sıfatını gerçekten ve tümüyle hak etmektedir.

Fakat Aristoteles sadece büyük bir bilim adamı, büyük bir bilim kuramcısı, büyük bir bilim tarihçisi değildir. O aynı zamanda büyük bir filozof, Platon’la birlikte Yunan dünyasının yetiştirmiş ve bütün felsefe tarihinin görmüş olduğu en büyük filozoftur. O, bu özelliğiyle de Ortaçağ Hıristiyan dünyasınca tanındıktan sonra kendisine verilen “Filozof” unvanını veya şerefini aynı ölçüde hak etmektedir.

E. Gilson, *Ortaçağ Felsefe Tarihi* adlı ünlü ve değerli eserinde Platon’un öğretisini “kendisi bir din olmaksızın dine en yakın olan felsefe” olarak nitelendirir. Eğer bu tanımlama doğruysa –ki bize göre de büyük ölçüde doğrudur–, Aristoteles’in öğretisini veya sistemini de “kendisi bir bilim olmaksızın bilime en yakın olan felsefe” olarak adlandırabiliriz. Başka deyişle Platon’un felsefesinin temelinde en genel ifadeyle dinsel kaygıların ağır basmasına karşılık, Aristoteles’in felsefesinde veya sisteminde hâkim olanın, yine en genel ifadeyle, bilimsel ilgiler olduğunu söyleyebiliriz. Bu farklılık başka önemli farklılıklarla birlikte Aristoteles’i hocası Platon’dan ayırmakta ve felsefe tarihinde Platonculuk diye adlandırılan dünya görüşü yanında Aristotelesçilik diye adlandırılan aynı ölçüde önemli ve ondan farklı bir dünya görüşüne, felsefi dünya görüşüne temel teşkil etmektedir.

Aristoteles’in okulu ve Aristotelesçilik, başlatıcısının ölümünden sonra varlığını devam ettirmekle birlikte, tüm antik çağ boyunca hiçbir zaman Platon’un okulu ve Platonculukla aynı prestij ve öneme sahip olmamıştır. Özellikle İsa’nın doğumunu takip eden yüzyıllarda Platonculuğun Yeni-Platonculukta ve erken dönem Hıristiyan düşüncesinde kazanmış olduğu yer ve önemle karşılaştırılmaz bir düzeyde varlığını sürdürmüştür. Aristoteles’in yeniden keşfedilmesi ve felsefe tarihinde hak ettiği yeri kazanmasında başta İbni Rüşd olmak üzere Ortaçağ Müslüman filozoflarının ona karşı gösterdikleri ilgi büyük rol oynamıştır. Ortaçağ’da İslâm dünyasında gelişen ve belli başlı temsilcilerini Farabi, İbni Sina, İbni Rüşd’ün meydana getirdiği Yunan tarzı felsefe hareketi esas itibariyle Yeni-Platoncu unsurlarla beslenen bir Aristotelesçilik olmuştur. İslâm dünyası aracılığıyla Aristoteles’i keşfeden veya yeniden keşfeden geç Ortaçağ Hıristiyan felsefesi Batı’da, Aziz Thomas ve onun Hıristi-

yanlıkla Aristoteles'i birleştirmesi sayesinde, Aristoteles'i o zamandan bu yana gitgide artan bir ilginin konusu kılmıştır. Çağımızda bu ilgi çeşitli alanlarda, özellikle ahlâk ve siyaset felsefesi alanlarında Yeni-Aristotelesçilik diye adlandırılan bir akım olarak varlığını göstermektedir.

Aristoteles ve felsefesi hakkında bir çeşit bağımsız monografi olarak kaleme aldığımız bu kitapta izlediğimiz yöntem, bu dizinin birinci cildinin önsözünde belirttiğimiz ve Sofistler, Sokrates ve Platon'a ayırdığımız ikinci ciltte izlediğimiz yöntemin aynıdır. Aristoteles'in düşüncesinin çeşitli yönlerini incelerken esas olarak onun kendi eserlerini kullandık ve bu eserlerden mümkün olduğu kadar alıntılar vermeye çalıştık. Ancak Platon'a ayırmış olduğumuz kısımda yaptığımız gibi Aristoteles'e ayırdığımız bu monografide de sözkonusu alıntıların miktarını eserin hacmini ölçüsüz bir şekilde genişletmeyecek makûl bir düzeyde tutmaya çaba sarfettik.

Aristoteles'in öğretisi ve düşüncelerini ele alırken, onlar arasında şüphesiz felsefe tarihinden çok bilim tarihini ilgilendirenler üzerinde fazla durmadık. Böylece örneğin Aristoteles'in özel olarak fiziğin çeşitli dallarına, biyoloji, tıp, zooloji, meteoroloji gibi disiplinlerine ilişkin görüşleriyle ilgilenmedik. Bu alanlarda sadece yeri geldikçe ve gerekli olduğu ölçüde yani genel dünya görüşünü, bilim kuramını vb. ilgilendirdiği ölçüde sözkonusu tezlerine, görüşlerine temas ettik. Buna karşılık Aristoteles'in psikolojisini, yani ruh kuramını, ahlâk felsefesini, siyasete ilişkin görüşlerini, retorik ve poetikle ilgili düşüncelerini, bu konuda yazmış olduğu eserleri, deyim yerindeyse, birebir izleyerek, mümkün olduğu kadar geniş bir biçimde sergilemeyi uygun bulduk.

Aristoteles'in bütün eserleri olarak dayandığımız İngilizce metin, Kaynakça'da işaret ettiğimiz "Great Books of the Western World" dizisinde yayınlanmış *The Works of Aristotle* başlıklı metindir. Aristoteles'in Türkçe'ye çevrilmiş olan eserleri içinde hangilerinden yararlandığımıza ise Kaynakça'da işaret ettik ve kendilerinden alıntı yaptığımız durumlarda bu çevirileri özel olarak belirttik. Yararlandığımız diğer ikinci dereceden kaynakların listesi de eserin sonundaki kaynakça kısmında yer almaktadır.